

Malatya ve Lâz

Tanrı Güneş, her gün denizin üzerinde doğup batarken, refîkası olan Ay tanrıçası *Atergatis* ile;

güneş tanrısı olan Baal, lünear karşıtı *Baalti* ile

ve yine, *büyük ilâh* tanımlı ‘kızgın Moloch’¹ ‘doğurma’ özelliğine sahip *Mylitta*² adlı *tanrıça* ile birlikte anılıyordu.³

Moloch,⁴ *kızgın alev*⁵ tanrısı idi ve *Mylitta*⁶ ise onun refîkası olarak “nemlilik tanrıçasını” temsil ediyordu.

İnsanlar ikisine birden tapıyorlardı. Moloch’un erkek din adamları “kadın elbisesi” giyiyorlar, *Mylitta* râhibeleri ise “erkeksi kıyafetlerle” dolaşıyorlardı.

Ateş tanrısına tapınmanın belirgin özelliği *insanların ona kurban edilmesi*ydi ve nemlilik / sululuk tanrıçasına tapınmanın gereği ise *âşuftelikti*.

Mylitta isminden kaynaklanan çeşitli kelimeler üretildi:

Metres⁷ Melitta,

Metres Meleto, Metres Milto,
Metres Milesia...

Kartacalılar arasında bu tanrıçaya tapan kişiler vardı ve öyle anlaşılıyor ki, Afrika illerinden birinin adından esinlenerek ona *Megas - Melita* (Milli Melita, Örtülü Melita veya Çadırlı Melita) adı verilmişti.⁸

Mylytta, yaşamın kaynağı *evrensel anne* veya “kâinatın anası” mânâsında *tanrıça Atergatis* ile aynı anlamdaydı.” (Baring-Gould, 1868)

“Yunanistan’da tanrıça Demeter’in kadın râhibeleri *Melissa (Melissae)* olarak adlandırılıyor, Apollo’nun yüksek din adamlarına “*kyrios ton mellisson*” deniyordu.

Bu isimleri betimlemek için bir de hikâyeye uydurulmuştu:

Arı ve Bal’ın öyküsü.

Fakat hiç şüphem yok, bu hikâyeye *Mylytta* bağlularının geliştirdiği Semitik tasarımlı bir masalın bozulmuş versiyonundan başka bir şey değildi...

Melisa'dan bazen "su perisi" olarak söz edilir. Fakat o, "küllerinden doğan orman perisi"⁹ *Meliadae*" ile karıştırılmamalıdır.

Oceanus'un kızı *Melia*, [*Meliha*] ki Yunanistan'ın en uzun nehri *Haliacmon*¹⁰ ile temsil edilir, esâsında bir Sûriye tanrıçasıdır.

Selen, [*Selin*] yâni "ay" da *Melissa* olarak bilinir." (Baring-Gould, 1868)

"*Mylitta*'nın çift karakterli, *kâinatın annesi* ve *ay tanrıçası* olma özelliğini dikkate alarak onun Grek toplumu râhibelerinin diline *tanrıça Demeter* ve *tanrıça Selene* adıyla geçtiğini söyleyebiliriz." (Baring-Gould, 1868)

"*Melissa* adı muhtemelen mîlâttan önce 370'li yıllarda eski Grek kolonisi olan *Marssilia*'ya Galler tarafından taşındı.

Kelt mitolojisinde "*Su Perisi*" adıyla yaygınlık kazandı ve bir süre sonra *Melusina Romantizmi* başlığıyla yerleşik hâle geldi." (Baring-Gould, 1868)

Mylitta; Sümerlerde tanrı Enlil'in eşi tanrıça *Ninlil*...

Mylitta; tanrı Asur'un eşi, tanrıça *Melisa*...

Mylitta; eski Yunan kültüründe
Demeter anlamında...

Mylitta; *Demet*...

Mylitta; *Deryâ* anlamında...

Mylitta; *Okyanus*...

Mylitta; *En eski ana*... *Oesci*...

Mylitta; ay tanrıçası *Selin*...

Mylitta; 'dişi sığır' *littu* kelimesinden,
yeryüzü tanrıçası anlamında...

Mylitta; "saf" bir varlık, *mêlül-mêlül*
bakan tanrıça... *Zê-Lîha*... *Züleyhâ*...

Moloch *boğa* figürü ile betimlenen bir
tanrı iken, Mylitta *inekimsi tanrıça*...

My önekini 'mi' veya 'ma' olarak
okuyabiliriz.

Kültürler arası geçişlerde söyleyiş
biçimleri değişse bile anlamı
değişmiyor.

"Ma" sözü *ana*, *doğurgan*, *üretken*
veya *dişi* demek.

"Şurası çok önemlidir ki, 'anne' için
Proto-Aryan kelimesi *matar*, 'ma'
sözünden gelir ve açık bir şekilde
'*üreten*' anlamındadır." (Frederick,
1881)

Yazıyı çok uzatmadan 'su perisi'
konusuna değinmem gerek.

Melita veya *Su Perisi* halk arasında
'*Deniz Kızı*' olarak bilinir.

Çocukluk yıllarında müdâvimi oluğumuz *Lüleburgaz Panayırı*'nda Roman vatandaşlarının işlettiği seyir çadırlarından birinde '*Deniz Kızı*' olurdu.

Yirmi beş kuruş verip içeri girer, havuz benzeri sulu bir ortamın içinde alt tarafı balığın kuyruğuna benzetilmiş elbise giymiş bir kızı (veya kadını) beş dakika boyunca seyrederdiniz.

Tellâl megafonla ortalığı inletirdi:

"Hint Okyanusunda yakalayıp özel yöntemlerle getirdiğimiz Deniz Kızı..."

Böyle bir balık görmediniz. Balık değil, bir Peri..."

Kaçırayın... Kaçırayın... Son matine."

Melisa, Melita, Demet, Derya, Lisa, Selin, Selim, Okyanus, Deniz, Nehir, Meliha, Melih, Melahat, Milas, Milet, Malta, Miret, Mert, Murat, Millet, Mîlât, Milano, Massilia, Marsilya, Melez, Melek, Melik, Melike ve benzeri sözcüklerin hepsi *üreme* veya *üretme* özelliğine işâret...

Melita'yı ister tanrı-tanrıça (tan-tan) birlikteliğini temsil eden *Lingam*, ister sadece tanrıçayı temsil eden *Lâze* (Lisu, Melisu, Mulliltu, Mu-El-Alû) olarak tanımlayalım.

Melita, “Tanrı'nın” yanında bir de *tanrıça* olması gerektiği düşüncesine dayanan *mitolojik bir kurgu* veya *düş* olmanın ötesinde bir şey değil.

“Tura yüzüne” *tanrıça* figürleri kazınmış *sikkeler* veya *hikâyeler* iki bin yıl önce tedâvülden kalktı.

Günümüzde *Melita* miti insanlığın düşünce evrimini yansıtan *antik mil taşlarından* sadece biri.

Notlar

1. *Kızgın Moloch*: “...bir türlü tatmin olmayan güçlü tanrıların öfkelerini hafifletmek umuduyla insan hayâtını fedâ etmeye başladılar. Güzel bâkireler Moloch'un ateşli çenelerine itildi ya da *kutsal yılan* sarmalları arasında ezildiler. *Kızgın tanrı Moloch* için yılanlar arasında ezilen ya da sunaklarda öldürülen...”

(Free-translator, 2002)

[“Yılan” sözcüğü gerçek veya mecâz anlamıyla kullanılmış olabilir. Her iki ihtimâli de göz önünde bulundurmak gerek.]

2. “Manita” sözcüğüyle ilişkisi...

3. Yazar *Mylitta* adlı tanrıçayı *Moloch* ile ilişkilendiriyor.

Kaynaklarda farklı betimlemeler söz konusu. Bir rivâyete göre Babillilerin tanrısı *Enlil*'in karısıdır ve *Mulliltu* (veya *Ninlil*) adıyla bilinir. (Brill, 2021)

De Jong'a göre, *Mulissu*, tanrı Assur'un eşidir. (De Jong, 1997)

4. *Moloch*, İncil kaynaklarında “çocuk kurban etme uygulamasıyla” ilişkilendirilen *Kenân tanrısı*...

Moloch adı, İbrânîce *melik* (kral) kelimesinin ünsüzleri alınarak *boshet* (utanç) kelimesinin sesli harfleriyle birleştirilerek türetilmiştir.

Boshet, (*başet*) Eski Ahit'te popüler tanrı *Baal*'in varyant adıdır.

(Britannica, 2021)

Tanrı Moloch inancının mîlâttan önce 1500 ilâ 1200 yılları arasında Mısır'da da görüldüğü bildiriliyor.

5. *Kızgın alev*: Cinâslı / metaforik bir anlatım mı?

6. *Tanrı Asur*'un eşi olan tanrıça *Mullissu*'nun Grek dilinde ifâde ediliş biçimi...

Fenikelilerden *Asurlulara* ve oradan *Sümerlilere* kadar uzanan bir çizgi...

Herodot, *Mullissu* adını *Mylitta* şeklinde ifadelendirerek onu *Aphrodite* ile özdeşleştirmiş.

(Wikipedia, 2021)

7. *Metres*: Hetaera (Türediği veya kendisinden türetilen *Heather*, *Hathor* gibi çok sayıda isim geliyor aklımıza. Kelimeler de gensel köklere sahip.)

8. Yazar, kelimenin kökü için “Afrika şehirlerinden birine” atıf yapıyor ama başka kaynaklarda *Asur/Sümer tanrıçası* olduğu, adın oradan geldiği belirtiliyor.

9. *Orman perisi*: Dryad'lara verilen ad...

Ormandaki her ağacın bir dryad'ı olduğuna inanılır.

Dryad'ların “ağaçları” koruma görevleri vardır.

[Ağaç sözcüğü bir metafor mu?...]]

Rumeli şarkısında geçen

“*Aman bre Deryalar*” ifâdesindeki “deryalar” *deniz* ile ilgili olmaktan çok “ağaçları koruyan su perilerine” işâret ediyor olabilir mi?

Aman bre deryalar / Kanlıca deryalar /

Biz nişanlıyız, Biz nişanlıyız /

İkimiz bir boydayız / Biz delikanlıyız.

10. *Haliacmon* : ‘Yüksek yılan’, ‘Yüce yılan’ (?)... [*Âli-Osman > Yüce Yılan*]

Kaynaklar

Baring-Gould, S. (1868). *Curious Myths of the Middle Ages*, 2. cilt.

Brill. (2021). *Myliissa, Mylitta*.

<https://referenceworks.brillonline.com/entries/brill-s-new-paully/myliissa-mylitta-e814100?lang=fr> adresinden alındı

Britannica. (2021). *Moloch*. <https://www.britannica.com/topic/Moloch-an-ient-god> adresinden alındı

Frederick, J. (1881). *Aryo-Semitic Speech: A Study in Linguistic Archaeology*.

Free-translator. (2021). *More “Moloch” Quotes from Famous Books*. <http://www-free-translator.com/dic.php?mq=moloch> adresinden alındı

Jong, A. D. (1997). *Traditions of the Magi: Zoroastrianism in Greek and Latin Literature*.

Wikipedia. (2021). *Mullissu*. <https://en.wikipedia.org/wiki/Mullissu> adresinden alındı